

**ПАРАМЕТРИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
ЗА УМОВ ІМПЕРАТИВУ
ЛЮДИНОМІРНИХ СЕНСІВ
(теорія і практика)**

монографія

Одеса-2023

Наукова монографія

*Рекомендовано Вченою радою Одеського державного університету
внутрішніх справ, протокол № 6 від 31.01.2022 р.*

Автори:

*Семеншин Микола Олександрович – Розділ 1, 3, 6
Семенова Алла Василівна – Розділ 2, 8, 9, 10, 11
Клименко Ігор Володимирович – Розділ 4
Швець Дмитро Володимирович – Розділ 3, 4, 5
Братель Сергій Григорович – Розділ 7, 9
Крикун Вячеслав Віталійович – Розділ 7, 8
Корнієнко Максим Вікторович – Розділ 6, 8, 11
Бондаренко Віктор Дмитрович – Розділ 1, 2
Євдокімова Олена Олександрівна – Розділ 5
Костюк Андрій Валерійович – Розділ 6, 10
Проценко Тарас Олександрович – Розділ 1
Висоцька Тамара Михайлівна – Розділ 2
Кісіль Зоряна Романівна – Розділ 3
Ларіонов Станіслав Олександрович – Розділ 5
Нікітін Анатолій Анатолійович – Розділ 7*

Рецензенти:

Бандурка Олександр Маркович, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, Заслужений юрист України, генерал-полковник міліції, президент Кримінологічної асоціації України, президент Західно-регіональної асоціації клубів ЮНЕСКО;

Кічук Надія Василівна, доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету;

Сокурєнко Валерій Васильович, доктор юридичних наук, професор, член - кореспондент Національної академії правових наук України, Заслужений юрист України, генерал поліції третього рангу, ректор Харківського національного університету внутрішніх справ.

П18 Параметри якості вищої освіти офіцерів національної поліції за умов імперативу людиномірних сенсів (теорія і практика). Монографія / Колектив авторів. – _____, 2023. – 440 с.

ISBN

Видання адресоване слухачам факультетів післядипломної освіти й підвищення кваліфікації системи МВС, аспірантам і ад'юнктам, магістрантам, студентам і курсантам юридичних спеціальностей; може використовуватися для самоосвіти офіцерами Національної поліції України, науково-педагогічними працівниками; практичними психологами, командирами-наставниками, що працюють в системі МВС України. Монографія зацікавить всіх тих, хто опікується освітніською сферою, вихованням інтелектуально-правової еліти, гуманізацією і демократизацією українського соціуму, тих, хто цікавиться проблемами якості вищої освіти офіцерів Національної поліції, хто є особистісно-професійно дотичний до її модернізації. Зміст монографії забезпечує підготовку науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації для системи відомчої освіти системи МВС з конкретизацією відповідної специфіки людиномірності складних нелінійних системних педагогічних об'єктів (середовищ).

УДК 351.741:378.6(477)

ISBN

Висновки до розділу 5	197
Література	197

Семенішин М.О., Корнієнко М. В., Костюк А. В.

Розділ 6. ПРОТИДІЯ НАСИЛЬНИЦЬКИМ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ДІТЕЙ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ, МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД, ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ПРАКТИЧНОГО ОПАНУВАННЯ	203
Вступ	204
Протидія насильницьким злочинам проти дітей	209
Висновки до розділу 6	237
Література	239

Братель С. Г., Крикун В. В., Нікітін А. А.

Розділ 7. ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗАПОБІГАННЮ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	242
Вступ	243
Правовий аспект реалізації міжнародних стандартів етичної поведінки поліцейських	257
Висновки до розділу 7	269
Література	271

Крикун В. В., Семенова А. В., Корнієнко М. В.

Розділ 8. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ	278
Вступ	279

РОЗДІЛ 7

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗАПОБІГАННЮ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Братель Сергій Григорович,
Крикун Вячеслав Віталійович,
Нікітін Анатолій Анатолійович

УДК 351.741:343.35[17.034.3]

УДК 351.741:343.35[17.034.3]

Анотація

У розділі 7 конкретизовано особливості теоретичних правових організаційних засад реалізації Міжнародних стандартів етичної поведінки у підготовці поліцейських в Україні, як передумови запобігання вчиненню корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень. Правовий аспект реалізації міжнародних стандартів етичної поведінки поліцейських визначено на ґрунті системи методів і прийомів наукового пізнання, а саме компаративістсько-імплементаційного та ретроспективного методів; з урахуванням закономірностей гуманістичного підходу в професійній освіті, що спрямований на пріоритети індивідуальності, самобутності, самоцінності людини, але такої, що не відмовляється від її соціальної детермінації.

Ключові слова: *етична поведінка, етика поліцейських, поліцейська деонтологія, етичні принципи, правова основа професійної етики, правоохоронна система, корупція.*

Вступ

Вироблення певних вимог до окремих видів професійної діяльності здійснюється з урахуванням ролі представників цієї професії у суспільстві, особливостей їх соціального та правового становища. Міжнародне співтовариство через свої органи (ООН, Раду Європи, Міжнародну асоціацію юристів та інші) розробило і прийняло низку документів, що регламентують професійну діяльність та встановлюють вимоги до поведінки юристів. Серед засадничих міжнародних документів слід виокремити [1]: Кодекс поведінки посадових осіб по підтриманню правопорядку (1979 р.); Основні принципи етики поліцейської служби (1979 р.); Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочину і зловживання владою (1985 р.); Стандарти незалежності юридичної професії Міжнародної асоціації юристів (1990 р.).

На особливу увагу заслуговують *Стандарти незалежності юридичної професії Міжнародної асоціації юристів* прийняті у вересні 1990 року МАЮ (Міжнародною Асоціацією Юристів). Цей документ наголошує, що справедлива система організації юстиції, яка гарантує незалежність юристів при виконанні професійного обов'язку без будь-яких необґрунтованих обмежень, прямого або непрямого тиску чи втручання, є абсолютно необхідною для побудови і функціонування правової держави [2]. Адже однією з найважливіших деонтологічних вимог правничої діяльності, що стала міжнародним стандартом, є *незалежність юридичної професії* як гарантія для здійснення захисту прав людини та надання правової

допомоги. Європейський кодекс поліцейської етики було прийнято Комітетом Міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 року. Метою розробки та прийняття Кодексу стало визначення єдиних європейських напрямів і принципів в області загальних цілей, функціонування та відповідальності поліції для забезпечення безпеки і дотримання прав людини в демократичних суспільствах, регульованих принципом верховенства права [3].

У Кодексі, закріплено, що основними цілями поліції в демократичному суспільстві є: забезпечення громадського спокою, дотримання закону і порядку в суспільстві; захист і дотримання основних прав і свобод людини в тому вигляді, в якому вони закріплені, зокрема, в Європейській конвенції про права людини; запобігання злочинності та боротьба з нею; виявлення злочинності; надання допомоги і послуг населенню. Наголошено, що основною ознакою якості функціонування поліції є довіра населення.

У свою чергу, довіра населення до поліції тісно пов'язана з позицією та поведінкою поліції по відношенню до цього населення і особливо з дотриманням поліцією людської *гідності* та фундаментальних *свобод і прав людини*. Окремо в Європейському Кодексі поліцейської етики містяться положення щодо підбору та підготовки кадрів для поліції. Зазначено, що співробітники поліції, незалежно від їх рівня повинні набиратися на основі їх компетентності та професійного досвіду, які повинні бути зорієнтовані на цілі поліції. Поліція у своїй діяльності мусить поважати право будь-якої людини на життя; не повинна ні за яких обставин здійснювати, заохочувати або допускати ніяких тортур, ніяких випадків нелюдського або такого, що принижує гідність людини поводження чи покарання. При виконанні своїх функцій поліція завжди зобов'язана пам'ятати про основні права людини – такі, як свобода думки, совісті, релігії, мирних зібрань, пересування тощо.

Зазначено, що поліція повинна відповідати перед державою, громадянами та їх представниками. Вона має бути об'єктом ефективного зовнішнього контролю. При цьому, контроль держави над поліцією повинен бути розподілений між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади [4]. Слід зазначити, що Європейський кодекс поліцейської етики – це базовий документ, положення якого були імплементовані у національне законодавство всіх країн ЄС. Крім цього, вони знайшли своє відображення і в Законі України «Про Національну поліцію».

На основі цих міжнародних актів відбувалася розробка нормативних актів стосовно морально-етичного боку роботи правоохоронців. Деякі країни сприйняли їх як закони прямої дії, інша – як такі, що мають рекомендаційний характер. Національні акти з етики регулювали як суто етичні, так і юридичні питання. Варто також додати, що ці акти розробляються в одних випадках у стінах поліцейських служб спеціальними підрозділами, в інших – до розробки залучаються науковці, громадськість тощо.

Проаналізуємо деякі з них.

Хартія цінностей Великогерцогської поліції [5] була розроблена поліцейським відомством і прийнята у Люксембурзі у 2000 р. Мета цього документу: довести до відома робітників правила високоморальної поведінки, мотивацію до професіонального виконання своїх обов'язків, норми поважного ставлення до громадян. Основними моральними цінностями Хартії визначено: непідкупність, об'єктивність, неупередженість, вірність обов'язку, підкореність особистісних інтересів службовим, творчу ініціативу, бажання надати допомогу, бажання встати на захист правопорядку [6]. При цьому поліціанту гарантується освіта та підвищення кваліфікації за рахунок держави, вільний вираз своєї думки за умови збереження професійної таємниці.

Кодекс поведінки поліцейського Королівської поліції Північної Ірландії набрав сили 2001 р. Мета Кодексу: показати почесний статус правоохоронця, роз'яснити поліціантам їхні обов'язки. Особлива увага приділена формуванню принципів соціального партнерства з населенням. Поряд з традиційними для таких актів нормами, цей документ містить положення про права поліцейських та умови їхньої роботи. Кодекс вимагає створити умови роботи, вільні від тиску, дискримінації, напруженості, стурбованості. Важливо відмітити, що з прийняттям кодексу у Північній Ірландії проводилась доволі серйозна роз'яснювальна робота. У 2008 р. набрала сили нова редакція цього документа.

Кодекс етики поліцейських служб королівства Бельгія було розроблено поліцейським відомством із залученням Ради мерів королівства та громадськості і затверджено у 2006 р. Згідно з нормами Кодексу співробітники поліції повинні ставитись до своїх громадських та службових обов'язків відповідально, чесно, неупереджено відповідно до закону та наданих повноважень, поважати право та основні свободи громадян, їхню людську гідність. Чи не вперше Кодекс окремо вимагає шановного ставлення до самих уразливих прошарків населення. Кодексом підкреслюються роль керівництва у формуванні морально-етичних цінностей підлеглих, важливість постійної комунікації з підлеглими з метою створення творчого та конкурентного середовища у підрозділі. Установлено оригінальну форму контролю за якістю роботи правоохоронця: керівник та підлеглий дискутують з цього приводу із залученням усіх представників підрозділу та заслуховуванням їхніх думок. Якщо робітника оцінено добре за виконану роботу, його може бути заохочено та премійовано за рішенням керівництва.

Кодекс професійної етики поліції Нідерландів [7] вступив у дію у 2013 р. Він дещо відрізняється від інших

подібних документів. По-перше, його зміст направлено не тільки на поліцейських, а й на пересічних громадян, по-друге, використовується специфічна мовленнєва конструкція: мова йде від першої особи (поліціанта). Правоохоронець немовби спілкується з громадянами, пишається своїм статусом та розкриває зміст основних етичних цінностей поліцейського: чесності, надійності, мужності, обов'язковості, незалежності у своїх діях, професійності.

Цікавий досвід у досліджуваній галузі мають Франція та Німеччина.

Формування німецької поліцейської деонтології почалось після Другої світової війни в період поділу країни на окупаційні зони. Перші норми професійної етики були сформульовані урядом Великобританії та впроваджувались у зоні впливу цієї країни в Німеччині. Вони мали назву «Сім заповідей для поліцейських» (1945 р.). Розглянемо їх [6]:

Перша заповідь проголошує, що державна служба є проявом особливої довіри Уряду. Цю довіру посадовець повинен виправдати виконанням своїх обов'язків.

Друга звертає увагу на публічність посади поліцейського, що автоматично робить його особою, яка сильно критикується. Тому своєю поведінкою та поведінкою родини він повинен робити все, щоб запобігати критиці.

Третя заповідь каже, що широкі повноваження не підвищують статус поліцейського, а роблять службовцем в очах громадян.

Четверта роз'яснює професійно-моральні якості.

П'ята заповідь свідчить, що: «Поліцейський посадовець повинен пишатися фактом своєї приналежності до поліції. Це проявляється (крім наведених вище якостей) в осанці, особистій гігієні, однострої».

Шоста заповідь формулює правила поведінки робітників у колективі та дає поняття дисципліни.

Сьома вимагає від поліцейського не зупинятись в професійному та особистому розвитку: «Поліцейський чиновник повинен добровільно підвищувати свою загальноосвітню підготовку, професійні знання і фізичну підготовленість. Він не повинен бути кар'єристом, але зобов'язаний робити все, щоб стати гарним поліцейським» [8].

Таким чином, можна побачити, що ці невеличкі норми охоплюють фактично всі сторони життя та роботи поліцейського. Згодом, з прийняттям ООН Кодексу поведінки посадових осіб з підтримки правопорядку, ФРН визнала його пряму дію на своїй території. Також деякі його норми було включено до різних нормативно-правових актів, які регулювали діяльність поліції.

Деонтологічний кодекс поліції Франції став результатом двох реформ французької поліції 1966 р. та 1986 р. Він регулює не тільки етичні, а й суто правові питання. Кодекс містить три частини та 20 статей. Кодекс закріплює, що виконання поліцейських функцій базується на суворому дотриманні Декларації прав людини і громадянина, Конституції, міжнародних конвенцій і законів. Його мета в тому, щоб укріпляти зв'язки між силами внутрішньої безпеки та населенням, розмістивши у центр громадянських проблем поліцейських і жандармів. Кодекс надає поліцейським і жандармам необхідні орієнтири їхніх дій та операцій, а також розкриває основні цінності службових обов'язків: лояльність до республіканських інститутів, чесність, неупередженість, допомога громадянам під час служби та у неслужбовий час, обов'язок постійної готовності служити, дотримання та збереження професійної таємниці тощо. Недотримання цих цінностей несе відповідальність порушника. Кодекс підкреслює обов'язок держави та ке-

рівництва захищати життя і здоров'я поліцейських та їхніх родин.

Правоохоронці та члени їхніх родин користуються правовим захистом від дій, скоєних проти них у ході виконання службових обов'язків або у зв'язку з ними, а також у випадку судового слухання, яке випливає з виконання службових обов'язків. Особливо підкреслюється роль міністра внутрішніх справ (ст. 12): «Міністр внутрішніх справ захищає працівників Національної поліції від загроз, насильства, самоправства, образ, наклепів і несправедливості, жертвами яких вони можуть стати при виконанні службових обов'язків» [9]. Таким чином, французький акт є найбільш структурованим і формальним.

Ознака формальності фактично повністю відсутня в Етичному кодексі поліцейського США, який має вигляд декларації від першої особи і є *найкоротшим*. Процитуюмо його: *«Як офіцер поліції, я вважаю своїм основним обов'язком служити **людині**: охороняти життя і власність моїх співгромадян, захищати довірливих від обману, слабких від пригнічення і залякування, мирних громадян – від насильства і безладів, поважати конституційні права всіх людей на свободу, рівність та справедливість. В особистому житті я обіцяю бути прикладом для інших: я буду мужнім і спокійним перед небезпекою, буду намагатись стримувати свої чуття і постійно піклуватись про добробут інших. Будучи чесним у думках і вчинках, особистих і службових справах, я буду беззаперечно виконувати закони моєї країни та службові інструкції. Усю інформацію конфіденційного характеру, з якою я можу стикнутись або яка буде передана мені для виконання службових обов'язків, я до кінця днів своїх буду тримати в таємниці, якщо розкриття цих даних не буде необхідним у ході служби. Я обіцяю не втручатись у чужі справи і ніколи не дозволю особистим сим-*

патіям, упередженням, злобі або дружнім відчуттям впливати на мої рішення. Будучи безкомпромісним до злочинців і невідступного переслідування злочинців, я буду нести службу добросовісно та ввічливо без загравань та прихильностей, злоби та інших намірів, ніколи не застосовувати непотрібну силу і ніколи не брати хабарів. Я приймаю відмінний знак мого управління як символ громадської довіри, яким я буду користуватись до того моменту, поки я дотримуюсь етики поліцейської служби. Я постійно буду прагнути досягнення цих цілей та ідеалів, присвячуючи себе обраній професії – службі в поліції» [10].

Аналіз тексту цього документу засвідчує, що: перший абзац закріплює основні обов'язки поліцейського (охороняти, захищати, поважати конституційні права), другий абзац показує, що поліцейський завжди мусить бути прикладом у всьому, третій закріплює обов'язок дотримуватись законодавчих норм, четвертий абзац присвячений проблемі, яка існує фактично в усіх кодексах, – конфіденційній інформації. Останній абзац присвячений почесному статусу поліцейського як особи, що служить народові. Таким чином, цей лаконічний текст закріплює те основне, на чому базується робота поліцейського.

Підсумовуючи огляд деонтологічних (моральних) кодексів і правил, В. Трофименко [6] акцентує на таких основних аспектах:

1) усі кодекси та правила вимагають поваги та дотримання прав і свобод людини і громадянина;

2) деонтологічні акти встановлюють шановний статус правоохоронця та наголошують на його службовому відношенні до населення;

3) ставиться питання поводження з конфіденційною інформацією, яка отримана під час виконання службових обов'язків;

4) акти вимагають від поліціанта бути прикладом у всьому, незважаючи на те, знаходиться він на службі чи ні;

5) кодекси вимагають постійного підвищення професійної підготовки, фізичного стану правоохоронця;

6) переважна частина розглянутих актів регламентує взаємодію поліціанта, поліцейського підрозділу з керівництвом, наголошується на обов'язку керівництва захищати права робітників та створювати гідні умови роботи правоохоронцям.

Міжнародні документи складають дуже важливу частину правової основи професійної етики поліцейських в Україні. Деякі з них були ратифіковані ще за часів радянської України, та зобов'язання за якими перешли до України шляхом правонаступництва, інші ж Україна вже підписала, будучи незалежною державою. Всі міжнародно-правові акти, що складають правову основу професійної етики поліцейських в Україні, умовно можна поділити на 2 групи:

Перша група містить міжнародно-правові акти, які проголошують права і свободи людини, в тому числі і такі, що можуть порушуватися неетичною поведінкою правоохоронців. Наприклад, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (ратифікований Україною у 1973 р.), Конвенція про права людини та основоположних свобод (ратифікована Україною у 1997 р.), Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (ратифікована Україною в повному обсязі в 1984 р.), тощо.

До *другої* групи відносяться міжнародно-правові стандарти професійної етики поліцейських, норми яких вказують на належну поведінку правоохоронців. Серед таких стандартів: Кодекс поведінки поса-

дових осіб у підтриманні правопорядку (1979 р.), Основні принципи етики поліцейської служби (1979 р.), Декларація про поліцію (1979 р.), Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку (1990 р.), Європейський кодекс поліцейської етики (2001 р.), тощо. Ці міжнародні документи можна назвати деонтологічними засадами поліцейської етики, оскільки вони містять, окрім іншого, безпосередньо етичні норми, тобто норми моральної поведінки правоохоронців.

Зауважимо, що найголовніша відмінність між цими двома групами полягає у тому, що правові норми першої групи міжнародно-правових актів обов'язкові для виконання, а норми другої групи носять рекомендаційний характер і спрямовані перш за все на законодавця, який повинен врахувати ці норми у вітчизняному законодавстві. Самі ж по собі такі міжнародні норми не мають юридичної сили, а їх головні приписи пропонують державам імплементувати їх у власне законодавство.

Так, Кодекс поведінки посадових осіб у підтриманні правопорядку [11] містить пряме зазначення, що ефективна підтримка етичних норм серед посадових осіб по підтриманню правопорядку залежить від існування добре продуманої, загальноприйнятої і гуманної системи законів. Порушення ж правових норм, що містяться у першій групі міжнародно-правових актів, тягне за собою юридичну відповідальність. Так, в Законі України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» 1997 р. прямо вказано, що Україна повністю визнає на своїй території дію статті Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року щодо визнання обов'язковою і без укладення спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх

питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції [12].

Таким чином, держава гарантує кожній особі, що знаходиться під її юрисдикцією, ті права, які встановлені Конвенцією. Порушення цих прав веде до притягнення до відповідальності особи, що їх порушила, в рамках національного законодавства, а в необхідних випадках – і самої держави, якщо вона не забезпечила всі встановлені Конвенцією гарантії прав людини.

Будучи однією з країн-засновників Організації Об'єднаних Націй, Україна декларувала прагнення будувати і розвивати свої відносини з іншими країнами на основі Статуту ООН, Заключного акту Гельсінської наради, Паризької хартії для нової Європи, документів СБСЕ (ОБСЕ) [4]. Україна, внаслідок цілого ряду об'єктивних причин, усвідомлюючи свою роль у світі, прагне зайняти належне їй місце серед інших європейських держав. Саме європейський вибір України відіграє у новій геостратегії визначальну роль. Зближення України зі світовою спільнотою стало невід'ємною частиною політичного іміджу країни.

Правове регулювання професійної етики поліцейських в Україні представляє собою систему нормативно-правових актів, які регулюють службову діяльність таких осіб. Якщо консолідувати ці нормативно-правові акти за їх юридичною силою, то можна визначити, що правову основу професійної етики працівників поліції в Україні складають:

- 1) Конституція України;
- 2) Міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані Україною;
- 3) Закони України;
- 4) Нормативно-правові акти центральних державних органів (постанови Верховної Ради України, ука-

зи Президента України, постанови Кабінету міністрів України);

5) Відомчі нормативно-правові акти (накази, інструкції, розпорядження Міністерства внутрішніх справ України).

Загальнотеоретичними засадами професійної етики всіх професій можна назвати статтю 3 Конституції України, в якій проголошено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [13]. При виконанні своїх функціональних обов'язків поліцейські повинні неухильно дотримуватися цієї статті, не забуваючи, що перед ними є обов'язок спілкуватися з населенням таким чином, щоб не порушувати гідність людей. Дуже важливим надбанням та проявом верховенства права у державі можна назвати другу частину статті 3 Конституції України, яка містить тезу щодо відповідальності держави перед людиною за свою діяльність.

Стаття 28 Конституції України встановлює, що кожен має право на повагу до його гідності; ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Тобто жодний поліцейський не має права своєю поведінкою так чи інакше принижувати осіб, висловлюватися образливо або іншим чином зневажати людей. Вказана стаття є відображенням статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, в якій зазначено, що нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню [14].

Як зазначають спеціалісти з міжнародного права [15], порівнянню із формулюваннями в інших між-

народних договорах, у ст. 3 цієї Конвенції дуже лаконічно і стисло, але у чіткій пасивній формі викладена абсолютна заборона катування та поганого поводження, однак у ній криється надзвичайно широкий зміст та значущість, адже йдеться про невід'ємні права фізичної і моральної недоторканості людини. Все це дозволяє трактувати зміст цієї статті дуже широко, адже поводження, що принижує гідність – суб'єктивна категорія, при якій одні й ті ж самі дії, в залежності від обставин, можуть розглядатися з різних точок зору, і внаслідок цього мати різні правові наслідки. Тому ця норма має чітко виражений етичний характер.

У переліку конституційних засад професійної етики поліцейських стоїть і положення про звільнення від відповідальності особи за відмову від дачі показань щодо себе, членів своєї родини і близьких родичів, що знайшло своє закріплення в ст. 63 Конституції України. До речі, наявність такої тези свідчить про повагу держави до прав людини, оскільки досить згадати радянське минуле, коли перед людиною був нелегкий вибір: чи то бути чесним громадянином і надати свідчення проти своїх родичів, чи наразити не себе небезпеку, відмовившись свідчити проти своїх близьких [16]. Перш за все, це був тяжкий моральний вибір, і працівники правоохоронних органів часто використовували подібну інформацію на свою користь. На сьогодні, завдяки розглянутій конституційній нормі, працівникам поліції суворо заборонено вимагати від особи давати свідчення проти себе або своїх рідних.

Після прийняття нового Закону України «Про Національну поліцію» наказом міністра внутрішніх справ 9 листопада 2016 р. були затверджені «Правила етичної поведінки поліцейських» [17], у яких акцентовано увагу на дотриманні прав людини, на створенні низки бар'єрів, зокрема етичного, проти свавілля та зловживання

посадовими повноваженнями «посадовими особами з підтримки правопорядку». Вони складаються з п'яти розділів:

1. Загальні положення.
2. Основні вимоги до поведінки поліцейського.
3. Поводження поліції з затриманими особами.
4. Взаємодія поліції із громадськістю та іншими державними органами.
5. Контроль керівників поліції за дотриманням етики поліцейськими.

Загальні положення містять мету Правил: *«...урегулювання поведінки поліцейських з дотриманням етичних норм, формування в поліцейських почуття відповідальності перед суспільством і законом за свої дії та бездіяльність, а також сприяння посиленню авторитету та довіри громадян до поліції»*. Окремим абзацом встановлюються основоположні принципи роботи поліціанта: верховенства права; дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, взаємодії з населенням на засадах партнерства, безперервності, справедливості, неупередженості та рівності.

До недоліків можна віднести відсутність норм про умови роботи правоохоронців, не звернута увага на їхні права, не перераховані заходи заохочення і відповідальності [6]. Але, незважаючи на недоліки, загалом можна констатувати, що за змістом «Правила етичної поведінки поліцейських» наближені до європейських зразків. Тут, на думку авторів, доречно було б врахувати досвід Бельгії та ввести як форму оцінки роботи поліцейського його спілкування з керівником на очах усього колективу.

У такому ракурсі правовий аспект реалізації міжнародних стандартів етичної поведінки поліцейських ок-

реслюються аспектами ретельної теоретичної підготовки правоохоронців та виховання у них певних *компетенцій*, формування яких у свою чергу й обумовлюють профілактику й запобігання вчиненню корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень, що обумовило **мету** роботи: конкретизувати особливості теоретичних правових організаційних засад реалізації Міжнародних стандартів етичної поведінки у підготовці поліцейських як передумови запобігання вчиненню корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень.

Методологічним підґрунтям визначено систему методів і прийомів наукового пізнання, а саме: системний аналіз, компаративістсько-імплементаційний та ретроспективний методи; *гуманістичний підхід в професійній освіті*, що спрямований на пріоритети індивідуальності, самотності, самоцінності людини, але такої, що не відмовляється від її соціальної детермінації.

Правовий аспект реалізації міжнародних стандартів етичної поведінки поліцейських

Моральний потенціал загальнолюдських цінностей накопичувався тисячоліттями і виступав мотиваційною основою, яка регулювала взаємодію між людьми, людську поведінку. Причому для кожного народу цей процес мав національні особливості, традиції, що стосувалися шляхів соціалізації особистості та знаходили своє відображення у культурі [18]. Неурядовими організаціями у країнах – учасницях ЄС і НАТО здійснюється контроль органів безпеки і оборони через розповсюдження незалежних аналітичних досліджень та інформації, моніторинг ставлення до захисту прав людини і поваги до верховенства права, підвищення парламентської компетентності і працездатності шляхом проведен-

ня курсів і семінарів, здійснення альтернативної експертної оцінки урядової політики безпеки, оборонного бюджету, питань ресурсів та постачання, заохочення публічних дебатів та формулювання можливих варіантів політики [19].

Необхідність забезпечення дотримання поліцейськими правил етичної поведінки під час виконання оперативно-службових і службово-бойових завдань, загалом, не викликає сумнівів, на чому наголошують у своїх дослідженнях українські вчені [16], пропонуючи віднести означене також й до організаційно-управлінських заходів запобігання вчиненню *корупційних* і пов'язаних із корупцією правопорушень [20]. Адже поліцейська діяльність пов'язана з необхідністю розв'язання різноманітних конфліктних ситуацій, стосується найважливіших інтересів людей, їхніх благ, а іноді й долі.

Усе це накладає особливий тягар моральної відповідальності на поліцейського за результати своєї діяльності, вимагає від нього особливих морально-психологічних і вольових якостей. Слід урахувати й те, що до поліцейських, наділених владними повноваженнями, ставлять підвищені моральні вимоги також як до представників держави, носіїв владних повноважень, охоронців закону.

Відтак, поліція має бути організована так, щоб її співробітники користувалися повагою населення як професіонали, на яких покладено забезпечення виконання закону, і як особи, які надають послуги населенню.

W. Johannes, Y. Taha, L. Balázs, K. János [21] цілком слушно зазначають, що корупція є «соціальною чумою», коли прибутки отримують невеликі групи, а витрати на неї несе кожен». Автори стверджують, що значні розбіжності у її рівні поміж країнами та усередині їх свідчать про взаємозв'язок між соціальною структурою та

поширеністю корупції. На думку науковців, корупція є взаємопов'язаною з такими соціальними аспектами суспільства, як сегрегація, міжособистісна довіра, громадянська свідомість та залучення громади, позаяк корупція є колективним результатом спільноти, сформованої взаємодією між людьми.

М. Bader, О. Huss, А. Meleshevych, О. Nesterenko [22] вважають, що чинники, котрі пов'язані з успіхом у антикорупційній діяльності, «...поділяються на три великі категорії: фактори навколишнього середовища, стратегії адвокації організацій громадянського суспільства та їх організаційні характеристики». На думку авторів, «...усі антикорупційні ініціативи вступають у протиріччя з двома ключовими дилемами: недостатній потенціал у плані фінансових та людських ресурсів і відсутність надійної бази підтримки». Дослідники визнають, що найефективнішими є ті організації, котрі спроможні вирішити одну із цих дилем, а також вважають, що політична воля місцевої влади є важливим чинником антикорупційної діяльності. Слушною є позиція авторів щодо потреби імплементації міжнародного досвіду в частині «...*передачі знань і навичок* від антикорупційних організацій із більшим потенціалом до організацій із меншим потенціалом».

На сьогоднішній день прояви корупції стали тим явищем, яке становить реальну глобальну загрозу не тільки національній безпеці та демократичному розвитку кожної країни, але й негативно впливають на суспільне життя в цілому. Це говорить про те, що проблема корупції має світовий масштаб. Безумовно, стан корупції країн Європи відрізняється одна від одної, а методи боротьби з нею тим більше. Спостерігається зміна у міжнародному політичному та суспільному житті, погляди на проблему корупції постійно змінюються [23].

Однак, міжнародна спільнота вже давно провела апробацію стосовно вивчених чинників протидії ко-

рупції. Т. Ільєнок зазначає, що це насамперед, відкритість влади, прозорість та зрозумілість процедур прийняття державних рішень, дієві механізми контролю за діяльністю державних органів з боку громадянського суспільства, свобода слова, свобода та незалежність засобів масової інформації [24].

Для боротьби з корупцією європейські країни вживають заходи організаційного характеру, шляхом створення спеціалізованих установ та організацій. Вироблення відповідної стратегії й тактики, а також розробка превентивних заходів нормотворчого й функціонального змістового наповнення є головним вектором цих держав. Найдавніші традиції щодо боротьби з корупцією має Великобританія, яка відома високими стандартами громадянської поведінки, що є результатом політичних і законодавчих заходів, моральних змін та ефективнішого соціального контролю за державними службовцями. Під час дослідження проблемних питань боротьби з корупцією А. Коваленко [25] зазначає, що Великобританія входить у десятку найменш корумпованих країн світу.

Розслідуванням корупційних діянь у Великобританії займається Public Sector Corruption – спеціальний підрозділ поліції у сфері боротьби з корупцією у громадському секторі. У випадку скоєння корупційних діянь в особливо великих розмірах (2 мільйони фунтів стерлінгів) або, якщо злочин є дуже складним, його розслідуванням займатиметься Serious Fraud Office. Друга особливість – це надзвичайно висока роль громадської думки, вона стежить за динамікою негативних явищ у суспільстві. Здебільшого громадські дебати точаться навколо питань, пов'язаних із лобіюванням і купівлею політичного впливу, проблем, створених зміною меж приватної і державної власності, моральним кліматом, хабарництвом, зловживаннями службовців місцевих органів влади, поліції, митної служби тощо [26].

Для боротьби з корупцією в Бельгії існує підрозділ федеральної поліції, який називається «Центральне управління по боротьбі з корупцією» (Police Fédérale) [27]. Управління є центральною службою з функціональною компетентністю. Працівники управління можуть проводити розслідування як самостійно, так й за підтримки або разом з управліннями судової поліції, які розосереджені по округах [28].

Однією з найбільш вільних від корупції країн є Швеція. У Швеції механізм запобігання та протидії корупції побудований на чотирьох основних принципах:

- 1) заборона особистих контактів чиновника та громадянина;
- 2) обов'язкове декларування доходів;
- 3) обмеження готівкових розрахунків (заборонено приймати готівкові платежі більш ніж на 5-6 тисяч євро);
- 4) повна відкритість діяльності влади [29].

Румунія характеризується найагресивнішою антикорупційною політикою в Європейському Союзі. В 2002 році було створено Національний антикорупційний директорат Румунії за моделлю Італії, покликаний викривати й розслідувати корупційні правопорушення. До підслідності цього органу належать фінансове шахрайство з коштами Євросоюзу, зловживання посадовими обов'язками тощо. У 2014 році після повторного звернення Антикорупційного директорату до парламенту Румунії було знято імунітет з одного сенатора, шістьох депутатів, одного міністра та десятих колишніх міністрів [30].

На нашу думку, вітчизняним законодавцям необхідно звернути увагу на політику боротьби з корупцією в Німеччині. Так, в основу боротьби Німеччини покладено завдання знищення матеріальної, насамперед

фінансової бази злочинних угруповань. Це досягається двома шляхами: конфіскаційним (конфіскація майна) і створенням належної правової бази для унеможливлення «відмивання» «брудних» грошей. Генеральна лінія німецького уряду у сфері запобігання корупції полягає в тому, щоб в результаті законодавчих, організаційних, кадрових та інших заходів унеможливити зловживання державним службовцем своїм посадовим становищем [31].

Ефективність державної антикорупційної політики в країнах Європи має високу ефективність перш за все через те, що вона будується на засадах міцної політичної волі керівництва держави щодо протидії корупції. Результативність механізму запобігання корупції залежить й від постійного моніторингу потенційно небезпечних чинників, які створюють передумови корупційним правопорушенням. За умов наявності масштабної корупції пріоритетними є заходи щодо усунення її *причин*, а вже потім – боротьба з конкретними виявами. Причому для правових систем деяких розвинених країн не є характерним використання в законодавстві терміна «боротьба», численними є закріплення в нормативно-правовому акті (часто – кодифікованому) принципів запобігання правопорушенням [32].

Таким чином, проведений аналіз окремих країн Європи щодо подолання корупційних проявів дає можливість зробити висновок про те, що втілення ефективних заходів боротьби в Україні вимагає підвищеної уваги та доопрацювання, а особливо розробка власної національної антикорупційної стратегії, яка вкрай необхідна вже сьогодні.

США як держава, має одну з найрозвиненіших правових систем у протидії корупції. У Кримінальному кодексі США поняття кримінально караної корупції має ширше тлумачення, ніж у країнах Європи. Наприклад,

згідно із законами США, держслужбовці в різних відомствах не можуть отримувати подарунки, які коштують дорожче за встановлену вартість. Особливості боротьби з корупцією в США полягають у різноманітті й різнорівневості нормативних актів, де централізованості прийняття рішень. Першим нормативно-правовим актом США, спрямованим на протидію та запобігання корупції, є Конституція США, прийнята 1787 року. Вона закріплює норму, відповідно до якої одержання хабара (неправомірної вигоди) належить до розряду тяжких злочинів.

Згідно з Конституцією США, за цей злочин президенту США можуть оголосити імпічмент. 1970 року в США було прийнято закон про контроль над організованою злочинністю в США. Розділ IX цього закону «Організації, пов'язані з рекетом і корупцією» передбачав заходи запобігання та протидії корупції. Ключова особливість зазначеного закону полягає в тому, що він спрямований на злочинну організацію загалом, а не на окремих корупціонерів. 1977 року в США було прийнято Акт про зарубіжні корупційні практики, положення якого забороняли підкуп іноземних посадових осіб американськими громадянами й компаніями [33].

Основні антикорупційні законодавчі акти включено до Зводу законів США. Однак вони можуть діяти не в усіх штатах. Наприклад, підкуп посадових осіб приватних організацій офіційно заборонений нормами кримінального права лише в 37 штатах. В інших штатах у разі комерційного підкупу можливим є відкриття кримінального провадження за шахрайство. Тобто одні й ті самі дії підпадають під дію різних законів, різних формулювань. Водночас штати можуть приймати і власні закони. Поміж інших законодавчих актів слід виокремити Кодекс етики урядової служби, прийнятий ще 1958 року, доповнений законом «Про етику служ-

бовців державних органів» 1978 року зі змінами та доповненнями 1998 року.

Крім цього, у країні діє виконавчий наказ президента США № 12731 «Принципи етики поведінки посадових осіб і службовців державного апарату». Усі ці акти актуальні донині та є важливим орієнтиром для держслужбовців щодо недопущення вчинення корупційних дій. Ще одна особливість протидії корупції в США полягає в широкому тлумаченні понять «корупція» і «підкуп», а також суворості покарання за корупційні злочини. Кримінальний кодекс США передбачає такі корупційні злочини:

- 1) хабарництво;
- 2) дача хабара (неправомірної вигоди);
- 3) одержання хабара (неправомірної вигоди).

Згідно зі ст. 201 титулу 18 Зводу законів США, сума штрафу за дачу й одержання хабара (неправомірної вигоди) становить потрібний розмір хабара (неправомірної вигоди), або позбавлення волі на строк до 15 років (за обтяжуючих обставинах – позбавлення волі на строк до 20 років). Влада США створила такі умови в країні, що корупція починаючи із найнижчого рівня (для рядових держслужбовців, поліцейських, суддів) стає не вигідною.

У США соціальні послуги у сфері освіти, медицини є надто дорогими, а держслужбовці США наділені певними пільгами як для себе, так і для членів своєї сім'ї в зазначених сферах. Проте в разі вчинення таким держслужбовцем будь-якого діяння, пов'язаного з корупцією, держава скасовує всі пільги, які їй надавала, коли та обіймала відповідну посаду. Досягнення високих результатів у боротьбі з корупцією в певних сферах не означає, що корупцію в США цілком ліквідовано як явище. Відповідно до Рейтингу сприйняття корупції, складеного «Transparency International» 2019 року, США

посідає 16-те місце у світі, натомість, для порівняння, Україна – 126-те місце [34].

Попри широкий спектр антикорупційних заходів у США, можна стверджувати, що влада в цій країні дотримується єдиної стратегії в методах протидії корупції, використовуючи загальноприйняті механізми, зокрема:

- 1) спрощення бюрократичних механізмів та інших адміністративних процедур;
- 2) удосконалення антикорупційного законодавства;
- 3) посилення покарання за корупцію як на законодавчому рівні, так і на рівні громадського осуду (наприклад, публікація списків корупціонерів);
- 4) підвищення рівня незалежності судової системи під час здійснення правосуддя над корупціонерами;
- 5) зміна кадрової політики на державній службі;
- 6) розмежування повноважень державних службовців;
- 7) посилення ревізійних і регуляторних заходів з протидії корупції тощо.

Таким чином, можна констатувати, що, попри всі заходи із запобігання та протидії корупції, у США корупцію не ліквідовано, вона існує досі. Однак, порівняно з рівнем корупції в Україні, США досягли значних успіхів у цьому напрямі. Саме тому вищим державним органам влади України слід урахувати позитивні аспекти протидії корупції в США та перейняти їхній досвід для вдосконалення механізмів запобігання корупційним виявам у країні [35].

Міжнародний досвід запобігання корупції свідчить про те, що загалом немає універсальних алгоритмів запобігання корупції. Застосування та імплементація в Україні низки антикорупційних заходів країн Європи [36–38] котрі позитивно позиціонували високий

рівень ефективності, немислимо реалізувати шляхом простого калькування певних компонентів державного або муніципального управління.

Так, в Україні норми щодо участі суспільства у громадському контролі за діяльністю правоохоронних органів передбачені ще у низці профільних законів та підзаконних нормативних актів. Зокрема, Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» [39], «Про запобігання корупції» [40]. Законом України «Про національну поліцію» [41] передбачене утворення поліцейських комісій для забезпечення прозорого добору (конкурсу) та просування по службі, до складу яких включаються представники громадськості, визначені Міністром внутрішніх справ України, рекомендовані Уповноваженим ВРУ з прав людини, обрані відповідним органом місцевого самоврядування.

Також громадський контроль за діяльністю органів Національної поліції здійснюється через органи місцевого самоврядування, які мають право за результатами оцінки діяльності органу поліції на відповідній адміністративній території прийняти резолюцію недовіри керівнику відповідного органу (підрозділу) поліції, що є підставою для його звільнення. Що стосується Закону України «Про запобігання корупції», то його роль у формуванні професійної етики важко переоцінити.

Грунтовний аналіз моделей і стратегій запобігання корупції дає можливість стверджувати, що концентрувати увагу лише на репресивному підході під час реалізації антикорупційної діяльності шляхом посилення заходів кримінально-правового чи адміністративно-правового впливу є вкрай невиправданим та одностороннім підходом, а реалізація превентивних адміністративно-правових та організаційних заходів є більш оптимальною та дієвою [42]. Україні необхідно зважа-

ючи на міжнародний досвід, вибрати власний шлях запобігання корупції на засадах вітчизняного законодавства, традицій, менталітету тощо.

Організація поліції повинна бути спрямована на розвиток нормальних відносин з населенням, а при необхідності – на реальну співпрацю з іншими організаціями, органами місцевого самоврядування, неурядовими організаціями та іншими представниками населення, включаючи етнічні меншини. Чітко зазначено, що на всіх рівнях поліцейських служб повинні діяти ефективні заходи по запобіганню корупції та боротьбі з нею.

На сьогодні оперативна обстановка в державі вимагає від правоохоронців нових форм і методів удосконалення управлінської діяльності та вжиття ефективних заходів з метою забезпечення належного функціонування оперативних підрозділів, суворого дотримання законності [43, 44]. Підрозділи Департаменту внутрішньої безпеки МВС України, приймаючи активну участь в розбудові громадянського суспільства основними завданнями своєї діяльності вбачають: профілактику, попередження та припинення правопорушень серед поліцейських, викриття винних, встановлення об'єктивної істини [45].

Працівникам поліції притаманно спрямування зусиль на виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів, акцентування намагань на недопущенні з боку поліцейських порушень прав і свобод громадян та юридичних осіб, тобто *попереджувальна діяльність* стосовно злочинів, вчинених працівниками МВС є пріоритетною [46].

З метою зміцнення дисципліни та законності серед працівників, безумовного забезпечення прав і свобод громадян, дотримання стандартів етичної поведінки, *доброчесності* та запобігання конфлікту інтересів у ді-

яльності працівників Національної поліції України на законодавчому рівні було прийнято наказ МВС України від 28.04.2016 № 326 1950 «Правила етичної поведінки працівників апарату Міністерства внутрішніх справ України, територіальних органів, закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління МВС» [47]. Ці Правила складаються з двох розділів.

Перший розділ «Загальні положення» містить чітку вказівку, що дотримання норм поведінки, установлених цими Правилами, є моральним обов'язком кожного працівника МВС, до яких відносяться і працівники Національної поліції України.

Другий розділ визначає принципи етики працівників МВС України. Таким чином, визначені принципи етики працівників поліції: *служіння державі і суспільству; гідної поведінки; доброчесності; лояльності; політичної нейтральності; прозорості і підзвітності; сумлінності.*

Критично аналізуючи існуючу правову основу професійної етики поліцейських, що складається з розгалуженої системи нормативно-правових актів різної юридичної сили українські дослідники зауважують, що в жодній нормі Закону України не міститься правил взаємодії поліцейських з іншими правоохоронними органами. У Дисциплінарному статуті Національної поліції України також відсутні норми, що регламентують основи взаємодії поліцейських з іншими органами правопорядку.

Так, українська дослідниця І. Ревак [48] звертає увагу, що таким чином, вищезазначені акти містять норми, що мають певною мірою *декларативний* характер і пропонує доповнити Правила етичної поведінки поліцейських окремими розділами: стосовно основ взаємодії з іншими органами правопорядку; нормами, які регламентують поведінку поліцейських у позаслужбо-

вий час, вважаючи відсутність належної регламентації питань поведінки поліцейських у позаслужбовий час істотною прогалиною законодавства, що вимагає належного правового врегулювання.

Але теоретико-правовий компаративний аналіз правових джерел з питань запобігання корупції і професійної етики поліцейських, саморефлексія багаторічного професійного досвіду авторів у системі відомчої освіти МВС, дозволяють авторам цієї монографії з повним переконанням стверджувати, що реалізація Міжнародних стандартів етичної поведінки як передумова запобігання вчиненню корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень у підготовці поліцейських має відбуватись не тільки як процес формального вивчення норм права, а засвідчуватись принциповою життєдіяльністю всіх учасників освітнього процесу. Сприяння фундаментальним моральним цінностям, доброчесності вимагає певного балансу між високими стандартами доброчесності, професійної місії, а також відданості та інтересу.

Висновки до розділу 7

Правила етичної поведінки поліцейських закріплені у документах провідних країн світу. Більшість принципів Європейського кодексу поліцейської етики відображено і в національних кодексах, серед яких [20]:

- повага до права на життя;
- визнання фундаментальних прав і свобод особистості;
- принцип поділу влади в системі покарань;
- принцип презумпції невинуватості;
- принципи неупередженості, прозорості, чесності, ввічливості, справедливості, відповідальності, розсудливості, підпорядкування закону;

- принципи рівності перед законом, об'єктивності, необхідності, виваженості, непідкупності й поваги до суспільства.

Дотримання стандартів поліцейської етики є одним з пріоритетів професійного виховання поліцейських у Європі, основними тенденціями якого наразі є такі:

- у навчанні поліцейській етиці особлива увага приділяється правам людини та співпраці поліцейських з багатьма правозахисними організаціями;
- навчання поліцейській етиці проходить разом з навчанням менеджменту, тобто з отриманням ще й управлінських знань і навичок;
- з розвитком комп'ютерних технологій та Інтернету з'явилася можливість дистанційного навчання офіцерів поліції, зокрема опанування поліцейської етики.

Відтак, можна констатувати, що в Україні створена належна правова основа професійної етики поліцейських, що складається з розгалуженої системи нормативно-правових актів різної юридичної сили, що перебувають у чіткій ієрархії. Дотримання вказаних правових норм є обов'язком кожного поліцейського і свідчить про гуманну спрямованість державної політики. Але, професійна діяльність, професіоналізм – це не лише знання про процесуальність/певний алгоритм дій, а й усвідомлення та компетентність щодо виконання етичних норм і приписів щодо здійснення професійної діяльності як передумова запобіганню корупційних правопорушень.

Ці норми та приписи є похідними від основних принципів професійної етики. Будь-яка професійна діяльність, без винятку, є діяльністю в межах принципів і норм професійної етики. Сучасне суспільство динаміч-

не, перебуває в процесі постійних змін, і кожне нове покоління висуває нові запити й вимоги до професійної діяльності.

Література

1. Крикун В. В. Нормативно-правові та організаційно-тактичні засади проведення спеціальних операцій ОВС : дис. ... канд. юрид. наук: 21.07.05 / Крикун Вячеслав Віталійович; Кримськ. юрид. ін.-т ОДУВС. – Сімферополь, 2010 – 226 с.

2. Підготовка до єдиного державного кваліфікаційного іспиту за спеціальністю 081 «Право» на другому (магістерському) рівні вищої освіти : навчальний посібник. Одеса : ОДУВС, 2021. 332 с.

3. Європейський Кодекс поліцейської етики. Рекомендація (2001) 10, ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 р. та Пояснювальний меморандум./ Генеральний директорат I – Юридичні питання. – 56 с. Режим доступу: https://hrea.org/wp-content/uploads/2021/02/Recommendation-Rec200110_European-Code-of-Police-Ethics_Ukrainian.pdf

4. Албул С. Європейський Кодекс поліцейської етики: принципи діяльності поліції в демократичних державах. / Сергій Албул – професор кафедри ОРД ФПФПКП ОДУВС кандидат юридичних наук, професор. // ОДУВС. – 2021-08-07 06:12:38 Режим доступу: <https://oduvs.edu.ua/news/evropejskij-kodeks-politsejskoyi-etiki-printsipi-diyalnosti-politsiyi-v-demokraticnih-derzhavah/>

5. Charte des valeurs de la Police Grand-Ducale. URL: <https://www.police.public.lu/fr/police-se-presente/valeurs/Charte-desvaleurs-de-la-Police-Grand.pdf>

6. Трофименко В. А. Нормативні акти етичної поведінки поліцейських як необхідна частина законодав-

чого забезпечення їхньої співпраці із суспільством. / В. А. Трофименко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 4 (35) 2017. – С. 175-185. Режим доступу: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14310/3/Trofimenko_175-185.pdf

7. Beroepscode politie. URL: https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/algemeen/publicaties-archief/beroepscode_politie.pdf

8. Ahlf E.-H. Ethik im Polizei Management. Polizeiethik mit Bezügen zu Total Quality Management. 2. ergänzte und überarbeitete Auflage. Wiesbaden: DruckVerlag Kettler GmbH, 2000. 352 s.

9. Code de déontologie de la police nationale et de la gendarmerie nationale. URL: <https://www.police-nationale.interieur.gouv.fr/Presentation-generale/Deontologie-et-controle>.

10. Code Of Ethics. Mobile Police Department. Available at: <https://www.mobilepd.org/code-of-ethics/>

11. Кодекс поведення посадових осіб по піддержанню правопорядка: Резолюція ООН Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17.12.1979 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_282

12. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 № 475/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 40. – ст. 263.

13. Конституція України: Закон України від 28 чер. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

14. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція Ради Європи від

04.11.1950 [Електронний ресурс] – Режим доступу:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

15. Застосування в Україні європейських стандартів протидії жорстокому поводженню і безкарності / За заг. ред. проф. Маляренка В.Т. – К.: «К.І.С», 2011. – 320 с.

16. Берендєєва А. І. Правова основа професійної етики працівників поліції. / А. І. Берендєєва // Південноукраїнський правничий часопис: Правова система: теорія і практика – № 2-2016. – С. 87-91.

17. Про затвердження правил етичної поведінки поліцейських: наказ М-ва внутр. справ № 1179 від 09.11.2016. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>

18. Попова Д. А. Формування загальнолюдських цінностей у старшокласників засобами масової інформації в сучасних умовах : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.07 / Попова Діана Анатоліївна. – Рівне, 2001. – 214 с.

19. Демократичний цивільний контроль над сектором безпеки і оборони: теорія і практика: навч. посіб. / В. А. Яценко, В. Г. Пилипчук, П. П. Богуцький, О. Д. Довгань, І. М. Доронін, О. В. Петришин; за заг. ред. В. Г. Пилипчука; НДІ інформатики і права НАПрН України. Київ; Одеса: Фенікс, 2020. 224 с. URL: <http://ippi.org.ua/demokratichnii-tsivilnii-kontrol-nad-sektorom-bezpeki-i-oboroni-teoriya-i-praktika>

20. Братель С. Г. Реалізація міжнародних стандартів етичної поведінки поліцейських як передумова запобігання вчиненню корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень. / Братель Сергій Григорович // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 9–10 грудня 2021 року). – С. 65-68.

21. Wachs Johannes, Yasseri Taha, Lengyel Balázs and Kertész János. 2019 Social capital predicts corruption risk in townsR. Soc. open sci.6182103182103. URL: <http://doi.org/10.1098/rsos.182103>

22. Bader, M., Huss, O., Meleshevych, A., Nesterenko, O. (2019). Civil Society Against Corruption in Ukraine: Pathways to Impact. Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal, 5, 1–35. doi: <https://doi.org/10.18523/kmlpj189975.2019-5.1-35>

23. Нікітін Анатолій Анатолійович. Європейський досвід боротьби з корупцією. // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі. Електронний репозитарій Національної академії внутрішніх справ 2018. Режим доступу: <http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/123456789/12062>

24. Ільєнок Т. В. Боротьба з корупцією: міжнародний досвід / Т.В. Ільєнок // Юридична наука, No 2. – 2013. – С. 71–77.

25. Коваленко А. А. Боротьба з корупцією у Великобританії / Роль поліції у боротьбі з корупцією (зарубіжний досвід) Збірник тез доповідей учасників XIX студентської науково-практичної конференції іноземними мовами 20 квітня 2018 року, м. Харків, Україна. – С. 93–94.

26. Рудень Д. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. 2019. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html>.

27. Police Fédérale. Available at: <https://www.police.be/5998/fr/>

28. Олексюк О. О. Боротьба з корупцією у Бельгії. / Роль поліції у боротьбі з корупцією (зарубіжний досвід) Збірник тез доповідей учасників XIX Студентської науково-практичної конференції іноземними мовами 20 квітня 2018 року, м. Харків, Україна. – С. 113–114.

29. Таряник Д. М. Механізм запобігання та протидії корупції в зарубіжних країнах. – [Електронний ресурс]. Назва з екрана: [http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/4155/1/- %20ЗБІРНИК %20ТЕЗ %20 % 20ост. _p165-167.pdf](http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/4155/1/-%20ЗБІРНИК%20ТЕЗ%20%20ост._p165-167.pdf)

30. Ахтирська Н. Міжнародний досвід боротьби з корупцією як вектор формування національної антикорупційної політики: огляд законодавства Румунії / Н. Ахтирська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://veche.kiev.ua/journal/4910/>

31. Швець Д. В. Формування особистості поліцейського в умовах фахової підготовки та професійної діяльності: правові та психологічні аспекти: дис. ... д-ра. юрид. наук: 19.00.06. Київ, 2019. 454 с.

32. Світовий досвід запобігання та протидії корупції: до питання про інтеграцію законодавства України до права Європейського Союзу // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/4201/>

33. Public and Private Laws: Browse. URL: <https://web.archive.org/web/20060711222023/http://www.gpoaccess.gov/plaws/browse.html>

34. CPI 2019: Americas. Transparency International. Available at: <https://www.transparency.org/en/news/cpi-2019-Americas>

35. Нікітін Анатолій Анатолійович. Досвід Сполучених Штатів Америки в боротьбі з корупцією. // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі. Частина 1 // Електронний репозитарій національної академії внутрішніх справ. 9 грудня 2020 року. Режим доступу: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/19296>

36. Program zwalczania korupcji. Strategia antykorupcyjna. II etap wdrażania 2005–2009 (2005).

Warszawa, 26. Available at: <https://antykorupcja.gov.pl/download/4/4158/StrategiaAntykorupcyjnaIetapwdrazania.pdf>

37. Мельник О. Г. Міжнародний досвід запобігання та протидії корупції як вектор формування національної антикорупційної політики в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. <http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1260>

38. Дем'янчук В. А. Досвід реалізації антикорупційної політики в Польщі та Німеччині: уроки та застереження для України. Вісник АДУВС ім. Е. О. Дідоренка. 2017. № 4 (80). С. 151–158.

39. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>

40. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18?find=1&text=громад#wl_19

41. Про Національну поліцію: Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19?find=1&text=громад#wl_2

42. Швець Д. В., Кісіль З. Р. Ключові аспекти транснаціональної практики превенції корупції та перспектива їх імплементації у вітчизняний політико-правовий простір. / Д. В. Швець, З. Р. Кісіль // Південноукраїнський правничий часопис: Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення. – 1-2'2022. – С. 187-193. DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.33>

43. Крикун В. До питання громадського контролю за діяльністю Національної поліції України. / Вячеслав Крикун // Наукові записки. Серія: Право. Випуск 2. – 2017. – С. 152-158.

44. Нікітін Анатолій Анатолійович. Кримінальна відповідальність за порушення порядку в'їзду на тим-

часово окуповану територію України та виїзду з неї : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 – Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право Київ: [б. в.], 2018. – 19 с.

45. Крикун В. Розвиток та сучасний стан правового регулювання запобігання корупції в органах Національної поліції України. / Вячеслав Крикун // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. Том 2, Випуск 3. – 2017. С.74-78.

46. Нікітін Анатолій Анатолійович. Службова особа як суб'єкт порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї. Харківський національний університет внутрішніх справ. Європейські перспективи / Харків. нац. ун-т внутріш. справ. – Київ ; Дрогобич: «Юнеско Соціо», 2018. – N 1. – С. 143-150.

47. Про затвердження Правил етичної поведінки працівників апарату Міністерства внутрішніх справ України, територіальних органів, закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління МВС: Наказ МВС України від 28.04.2016 № 326 1950 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0778-16>

48. Ревак І. О. Кейс заняття на тему «Професійна етика» для слухачів Підвищення кваліфікації поліцейських ізоляторів тимчасового тримання. / Ірина Олександрівна Ревак // Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів -2022. – 18 с.